

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย
ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง

Development and expansion of food security strategies
in the province of Chanthaburi with Young Smart Farmer at the center.

โดย

นายไกรวุฒิ เสี่ยงหาญ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี
สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 3 จังหวัดระยอง
กรมส่งเสริมการเกษตร

พ.ศ. 2567

ชื่องานวิจัย การพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง

ผู้วิจัย นายไกรวุฒิ เสี่ยงหาญ

ที่ปรึกษางานวิจัย นางสาวจรรวณ ทองใบ

บทคัดย่อ

การวิจัยการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลางมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) แนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรีประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง และ (2) วิธีการพัฒนาและขยายผลการผลิตพืชอาหารปลอดภัยสอดคล้องกับตามมาตรฐาน ของเครือข่าย Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยผสานวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ของเครือข่าย Young Smart Farmer จำนวน 6 อำเภอ ใช้ระยะเวลาการดำเนินงาน 10 เดือน (ตุลาคม 2566 - กรกฎาคม 2567) ภายใต้โครงการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย ได้แก่ (1) โครงการผลิตพืชผักผลไม้สู่มาตรฐานความปลอดภัย By YSF สอยดาว (2) โครงการเกษตรกรรุ่นใหม่สร้างพืชผัก สมุนไพรและไม้ผลปลอดภัยตามวิถีคนเก่งหางแมว (3) โครงการอาหารปลอดภัย ใส่ใจวางแผนสุขภาพผลิตผักและสมุนไพรในพื้นที่ดินเค็มอย่างปลอดภัยและยั่งยืน (4) โครงการเกษตรกรรุ่นใหม่ขยายอาม ผลิตอาหารปลอดภัยขยายผลสู่ชุมชน (5) โครงการยกระดับการผลิตพืชผักและผลไม้ สู่มาตรฐานอาหารปลอดภัย โดย เกษตรกรรุ่นใหม่ (YSF) อำเภอมะขาม (6) โครงการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่คิซมัญญ์เพื่อการผลิตทุเรียนคุณภาพและปลอดภัย (Good Durian by Y'Khit)

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกิดคณะทำงานขับเคลื่อนพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย จำนวน 6 คณะ และ Work Flow การมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติการไปสู่การขับเคลื่อนโครงการไปสู่ความสำเร็จ (2) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 221 ราย มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP คิดเป็นพื้นที่ 1,624.5 ไร่ และมีผู้เข้าร่วมโครงการได้รับรองมาตรฐาน GAP จำนวน 15 ราย คิดเป็นพื้นที่ 104 ไร่ และเกิดเป็นโมเดลวิธีการพัฒนาและขยายผลการผลิตพืชอาหารปลอดภัยสอดคล้องกับตามมาตรฐาน โดยมี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : Young Smart Farmer , จังหวัดจันทบุรี

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จังหวัดจันทบุรีเป็นศูนย์กลางการค้าผลไม้เมืองร้อนของโลก ประเทศคู่ค้ามีความต้องการผลผลิตที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จังหวัดจันทบุรีจึงมีเป้าหมายสำคัญอันดับหนึ่งคือ ในการพัฒนาผลผลิตที่ปลอดภัยมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เป็นยุทธศาสตร์สำคัญทุกหน่วยงานในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรีจึงมีเป้าหมายร่วมกันพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดภาคการเกษตรดังกล่าว จังหวัดจันทบุรีมีพื้นที่ทำการเกษตรที่ได้รับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย จำนวน 683,619 ไร่ จากพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 2,285,014 ไร่ และปัจจุบันมีจำนวนเกษตรกร 61,159 ครอบครัว ซึ่งกำลังเข้าสู่สังคมเกษตรสูงวัย นับเป็นปัญหาหลักที่ทุกหน่วยงานต้องดำเนินการร่วมกันพัฒนา

ปัจจุบัน สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี ได้ดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ตามนโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 - 2566 และมีเกษตรกรรุ่นใหม่ผ่านการประเมินคุณสมบัติ Young Smart Farmer รวมทั้งสิ้น 331 ราย จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า Young Smart Farmer ที่ผ่านการพัฒนาเป็นเกษตรกรที่มีศักยภาพสูง Young Smart Farmer ทุกรายมีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐานอาหารปลอดภัย มีองค์ความรู้ในเรื่องที่ตนเองทำอยู่ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ผู้อื่นได้ มีความเข้มแข็งของเครือข่ายระดับจังหวัดขาดความต่อเนื่องของการขับเคลื่อนการดำเนินงานของเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับอำเภอ และขาดการบูรณาการหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนในพื้นที่ ดังนั้น เพื่อให้การเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนเครือข่าย Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี เกิดความเข้มแข็งสามารถเป็นต้นแบบและขยายผลองค์ความรู้สู่ชุมชน เกิดการบูรณาการทำงานร่วมกับทุกหน่วยงานเพื่อพัฒนาภาคการเกษตรในพื้นที่

จากการวิเคราะห์จึงมีแนวความคิดเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนเครือข่าย Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี ให้มีความเข้มแข็ง สนับสนุนให้คณะทำงานผู้ประสานงานเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด มีบูรณาการทำงานทุกหน่วยงาน เพื่อร่วมกันพัฒนาภาคการเกษตรในพื้นที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกิจกรรมการผลิตอาหารปลอดภัย ขยายผลองค์ความรู้ Young Smart Farmer เจ้าของศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่สู่ชุมชน และเพิ่มศักยภาพจุดรวบรวมนและกระจายผลิตภัณฑ์เครือข่าย Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มมากขึ้น ลดต้นทุนการผลิตลงเชื่อมโยงเครือข่าย ด้านการตลาดเกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร ในการผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่เป็นแกนกลางขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรในพื้นที่ได้

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1 เพื่อศึกษาแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง

2 เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาและขยายผลการผลิตพืชอาหารปลอดภัยสอดคล้องกับตามมาตรฐานของเครือข่าย Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่อื่น ช่วยให้การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรด้านการเพิ่มประสิทธิภาพเครือข่าย Young Smart Farmer และการส่งเสริมการผลิตพืชที่ปลอดภัยสอดคล้องกับมาตรฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1 พื้นที่ของจังหวัดจันทบุรี จำนวน 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสอยดาว มะขาม แห่มสิงห์ เขาคิชฌกูฏ นายายอาม และแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรี

2 ระยะเวลาการวิจัย ตุลาคม 2566 - กรกฎาคม 2567 (10 เดือน)

การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานวิจัยการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง ผู้วิจัยได้นำทฤษฎี ความรู้ทางวิชาการ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง มาใช้ในการดำเนินการ ประกอบด้วย

1. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร
2. ยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย
3. แนวทางการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเกษตร “Keep Going , Keep Growing”
4. การขับเคลื่อนและการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่
5. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย (Network)
6. ข้อมูลพื้นฐาน Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี ปี 2557 – 2566
7. ข้อมูลศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ จังหวัดจันทบุรี

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2560) ระบุว่า ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตรเป็นส่วนสำคัญที่แสดงถึงสิ่งที่ต้องดำเนินการ และวิธีดำเนินการซึ่งจะทำให้งานส่งเสริมการเกษตรประสบผลสำเร็จและบรรลุวิสัยทัศน์ตามที่กำหนด ดังนั้น ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) จึงได้กำหนดประเด็นที่ต้องดำเนินการไว้ 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและยกระดับสู่มาตรฐานสากล ด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาศักยภาพองค์กรและใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการ

1.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

1.1.1 สนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง

1) สนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขยายผลและเร่งรัดการดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม และใช้เป็นต้นแบบเพื่อให้เกษตรกรนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง

2) ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อพัฒนาอาชีพเกษตรกรบนพื้นที่สูง

3) ส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นพื้นฐานของการพัฒนาภาคการเกษตร โดยกำหนดให้เป็นหลักสูตรภาคบังคับของทุก ศพก. และให้มีการถ่ายทอดความรู้/เผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินโครงการส่งเสริมการเกษตรและในโอกาสต่าง ๆ

4) ส่งเสริมศาสตร์พระราชา ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ ความเข้าใจ และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

1.1.2 ส่งเสริมการผลิตเพื่อความมั่นคงด้านอาชีพ

1) ส่งเสริมอาชีพการเกษตรแก่เกษตรกรที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้

2) ส่งเสริมการเกษตรในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยส่งเสริมและฟื้นฟูอาชีพการเกษตรเพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิต ของเกษตรกร ให้มีความมั่นคงในอาชีพ อยู่ดีกินดี รายได้เพิ่มขึ้น ลดรายจ่ายในครัวเรือน รวมทั้งเสริมสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เข้มแข็งและยั่งยืน

3) ส่งเสริมการผลิตเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารแก่ครัวเรือนเกษตรกร และชุมชน โดยส่งเสริมให้เกษตรกรทำการผลิตเพื่อบริโภค การแปรรูปและถนอมอาหาร เพื่อให้ครัวเรือนเกษตรกร มีอาหารบริโภคในทุกสถานการณ์

4) ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือกันในชุมชนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน สำหรับชุมชน รวมทั้งส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านอาหารศึกษา

1.1.3 พัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer

1) ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmer มีความรู้ความสามารถ ในการผลิตการบริหารจัดการ และการตลาด มีทักษะด้านดิจิทัล และสามารถใช้เทคโนโลยี ที่เหมาะสม สามารถปรับตัวภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และเป็นเกษตรกรต้นแบบ ในการถ่ายทอดความรู้แก่ เกษตรกรรายอื่น ๆ

2) ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร และพัฒนาเกษตรกร รุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer มีการจัดกระบวนการพัฒนาและเสริมสร้างเครือข่ายอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการใช้ ICT เทคโนโลยีสมัยใหม่ นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาระดับเป็นผู้ประกอบการ เกษตรและเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่ ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

3) ส่งเสริมยุวเกษตรกร (Farm Youth) ให้มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเกษตร และสนับสนุนการรวมกลุ่มยุวเกษตรกร เสริมสร้างความรู้และทักษะด้านการเกษตรขั้นพื้นฐาน พัฒนาและเชื่อมโยง เครือข่ายความร่วมมือโดยเฉพาะสถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนการเตรียมความพร้อม ยุวเกษตรกรสู่ภาคการเกษตร

4) ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและสตรีในภาคการเกษตร (Farm Women) ให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ยกระดับเศรษฐกิจของครัวเรือน มีความมั่นคงด้านอาหาร มีคุณภาพ ชีวิตที่ดี พัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านการถนอมอาหารและเพิ่มมูลค่า ผลผลิตเกษตร

5) ส่งเสริมเกษตรกรสูงอายุและสนับสนุนผู้ที่เกษียณอายุจากการประกอบอาชีพอื่นที่มีความสนใจด้านการเกษตร มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ ให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาในมิติใหม่ ๆ ในภาคการเกษตร

6) จัดระบบ ประสาน และบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านองค์ความรู้ การบริหารจัดการ และเงินทุน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของ Young Smart Farmer และเครือข่าย

1.1.4 เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน

1) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร เสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็ง พัฒนาให้มีความรู้และทักษะในการผลิต การแปรรูปผลผลิต เศรษฐกิจเกษตร การบริหารจัดการกลุ่ม ภาวะผู้นำ สนับสนุนให้สามารถดำเนินกิจกรรมของกลุ่มได้ตามเป้าหมายที่กำหนด และเกิดความยั่งยืน

2) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรในทุกระดับและพัฒนาให้เข้มแข็ง มีการดำเนินกิจกรรมที่เชื่อมโยงและเกื้อกูลกันในการประกอบกิจการ และเป็นแกนนำในการพัฒนาการเกษตร รวมทั้งเชื่อมโยงการทำงานกับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและพัฒนาให้เป็น Smart Group สามารถบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์และก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่เข้มแข็งในอนาคต รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานราก นอกจากนี้ ต้องมีการปรับปรุงวิธีการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชน

4) จัดระบบการพัฒนางค์กรเกษตรกรทุกประเภทที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรม ส่งเสริมการเกษตรให้ชัดเจน มีการประเมินศักยภาพและจัดระดับเพื่อการพัฒนาฐานข้อมูลองค์กรเกษตรกร จัดระบบการประสานและส่งต่อภารกิจให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาระดับจากองค์กรเกษตรกรขั้นพื้นฐานสู่การเป็นผู้ประกอบการเชิงธุรกิจ เช่น OTOP และ SME

1.1.5 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของชุมชน

1) พัฒนาศักยภาพของ ศพก. ให้สามารถถ่ายทอดความรู้และให้บริการเกษตรกรเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับชุมชน เป็นศูนย์กลางการบริการ และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และเป็นที่พักของเกษตรกรในด้านการเกษตร

2) จัดตั้งศูนย์เครือข่าย ศพก. เพิ่มเติม และพัฒนาศักยภาพให้อยู่ในระดับมาตรฐาน เพื่อสามารถให้บริการแก่เกษตรกรได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมในทุกพื้นที่

3) เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายคณะกรรมการ ศพก. ทุกระดับ ให้สามารถขับเคลื่อนงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) จัดระบบการทำงานให้เกิดการเชื่อมโยงกับเครือข่าย/ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบกด.) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) และศูนย์เรียนรู้ด้านประมง ปศุสัตว์ และด้านอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และขยายขอบเขตการให้บริการแก่เกษตรกร

5) ประสานการทำงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการเชื่อมโยง และบูรณาการการทำงานร่วมกันในการพัฒนาศักยภาพของ ศพก. และการให้บริการแก่เกษตรกรให้สอดคล้อง กับบทบาทภารกิจของแต่ละหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรและชุมชน

1.1.6 เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ และสนับสนุน การมีส่วนร่วมของชุมชน

1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล (ศบกด.) มีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ และการบริหารจัดการแผนพัฒนาการเกษตร ในระดับตำบล โดยเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาตำบลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และแผนพัฒนาการเกษตร ระดับอำเภอ รวมทั้งประสานการทำงานกับภาคีและเครือข่าย

2) เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ โดยเฉพาะ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) เพื่อเป็นผู้ประสานการดำเนินงานต่าง ๆ ในพื้นที่ และเป็นแกนหลักในการ สนับสนุนนักส่งเสริมการเกษตร มีการจัดระบบการทำงานให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

3) สร้างความร่วมมือและบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานภาคี ในการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เพื่อร่วมกันพัฒนาเกษตรกรและภาคการเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน

4) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในการพัฒนาการเกษตร ในพื้นที่ โดยเฉพาะการวางแผน การจัดทำโครงการ และบริหารจัดการโครงการ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และเกิดความยั่งยืนของการพัฒนา

5) สนับสนุนแผนงาน/โครงการที่เกิดจากความต้องการของชุมชน รวมทั้งสนับสนุน กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาชีพ ความมั่นคงด้านอาหาร การช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

1.2 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

1.2.1 สร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลผลิตเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

1) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตการเกษตร ทั้งในการแปรรูปผลผลิตเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การสร้างตราสินค้า (Brand) การใช้ QR Code

และระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น

2) บริหารจัดการสินค้าเกษตรอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม สนับสนุนการพัฒนาระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตร และเชื่อมโยงกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่อุปทาน

1.2.2 พัฒนาตลาดและเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าเกษตร

1) พัฒนาตลาดเกษตรกรให้เป็นแหล่งกระจายผลผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพปลอดภัย และยกระดับสู่การเป็นตลาดสินค้าพรีเมียม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดพื้นที่ตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยของชุมชน สนับสนุนการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภคที่เกื้อกูลกัน

2) ประสานและเชื่อมโยงกับธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) หน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ในการรับซื้อผลผลิตจากกลุ่มเกษตรกร เพื่อเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร

3) ส่งเสริมการทำ Contract Farming และการจำหน่ายสินค้าเกษตรตามขั้นคุณภาพ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร

4) ศึกษา รวบรวมองค์ความรู้และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกร เข้าถึงช่องทางการตลาดออนไลน์ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถติดต่อกับผู้บริโภคได้โดยตรง ส่งผลทำให้เกษตรกรได้รับผลกำไรที่เหมาะสม ผู้บริโภคได้รับผลิตภัณฑ์ที่สดใหม่ และสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้าได้ นอกจากนี้ต้องมีการพัฒนาการทำงานด้านตลาดสินค้าเกษตรให้รองรับตลาดรูปแบบใหม่ ๆ ในยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล

1.2.3 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และขยายงานสู่ภาคบริการ

1) ส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาฟาร์มให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในชุมชนให้มีคุณภาพ และได้รับการรับรองมาตรฐาน

2) ส่งเสริมและพัฒนาให้เกษตรกรและชุมชน บริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อเพิ่มช่องทางและโอกาสทางการตลาดแก่สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3) สนับสนุนให้มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่ เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวของไทยและเป็นที่รู้จัก/ยอมรับของนักท่องเที่ยว

4) ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในรูปแบบใหม่ ในลักษณะของการให้บริการ โดยใช้ทักษะด้านการจัดการเชิงธุรกิจตามแนวคิด “ทำน้อย - ได้มาก” (Less for More)

1.2.4 เสริมสร้างภาพลักษณ์สินค้าเกษตรของไทย

1) เสริมสร้างภาพลักษณ์สินค้าเกษตรของไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับของต่างประเทศ เช่น สนับสนุนกิจกรรมแสดงสินค้าในต่างประเทศเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าเกษตรของไทย และแสวงหาตลาดใหม่

2) พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ด้านการตลาดและการบริหารจัดการสินค้าเกษตรทั้งแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร

3) รณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคสินค้าเกษตร และอาหารปลอดภัย ซึ่งนอกจากส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาภาคเกษตรแล้วยังจะเป็นผลดีทั้งต่อเกษตรกร ผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม และสังคมในภาพรวม

1.3 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร

1.3.1 สนับสนุนการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

1) ส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ และเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมการปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่เกษตรกรรม การปรับระบบการผลิตสินค้าเกษตร และการจัดการฟาร์ม เพื่อให้ภาคเกษตรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเกิดความยั่งยืน ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2) ส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตร สนับสนุนการใช้ประโยชน์ และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เพื่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศทางการเกษตร และเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นฐานการผลิตของภาคเกษตรได้อย่างยั่งยืน

3) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทำเกษตรให้เหมาะสม สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) และภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตโดยยึดหลัก Zero - Waste และ Green Economy

4) ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตทางการเกษตร รวมทั้งอนุรักษ์พันธุ์พื้นถิ่น และฟื้นฟูวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเกษตร

1.3.2 ส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ และบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ในราคาที่เหมาะสม โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

2) ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้สามารถผลิต จัดหา และใช้ปัจจัย การผลิตอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะสารชีวภาพ/ชีวภัณฑ์ เพื่อทดแทนการใช้สารเคมี ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกร โดยส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แบบผสมผสาน โดยใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ และ ปุ๋ยชีวภาพ เพื่อการจัดการดินและปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน รวมทั้งการจัดการดินและน้ำในไร่นา และการเกษตรกรรมรูปแบบต่าง ๆ

3) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรเรื่องการใช้สารเคมี และส่งเสริมให้เกษตรกรปรับพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย

4) สนับสนุนการทำงานของศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ให้เป็นกลไกหลักของชุมชนในการให้บริการด้านดินและปุ๋ย และพัฒนาเกษตรกรในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในเรื่องการจัดการดินและปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการจัดการทรัพยากรดินอย่างยั่งยืน และพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง

5) สนับสนุนการผลิตพลังงานทดแทนในครัวเรือนและชุมชน การผลิต พันธ์พืช และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ สำหรับใช้เองในไร่นา รวมทั้งอนุรักษ์ส่งเสริมการปลูกและใช้ประโยชน์จากพันธุ์พื้นถิ่น เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตและลดความเสี่ยงในการขาดแคลนปัจจัยการผลิต

1.3.3 ส่งเสริมการบริหารจัดการศัตรูพืชอย่างยั่งยืน

1) ส่งเสริมให้เกษตรกรและชุมชนวางแผนการจัดการศัตรูพืช ตั้งแต่ก่อนการระบาด โดยการติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง

2) สนับสนุนการจัดการศัตรูพืช โดยการใช้การจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานให้ครอบคลุมทุกชนิดพืชและครอบคลุมทุกพื้นที่

3) สนับสนุนการทำงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) และพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศัตรูพืชได้ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยง และความเสียหายของผลผลิตทางการเกษตร

4) ภาครัฐให้การสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการศัตรูพืช เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งจัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วในการช่วยเหลือเกษตรกรในกรณีที่เกิดการระบาดของศัตรูพืช

5) สนับสนุนการดำเนินงานการจัดการศัตรูพืชร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน

1.4 ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาศักยภาพองค์กรและใช้นวัตกรรมในการจัดการ

1.4.1 พัฒนาบุคลากรให้เป็น Smart Officer

1) พัฒนาบุคลากรกรมส่งเสริมการเกษตรให้เป็น Smart Officer ในยุคไทยแลนด์ 4.0 มีความรอบรู้ทางวิชาการและนโยบาย มีความรับผิดชอบ สามารถปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันสถานการณ์ ทำงานบนฐานความรู้และข้อมูลที่ต้องการ มีทักษะด้านดิจิทัล สามารถใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร

2) มุ่งเน้นการพัฒนาผู้สอนงาน (Coach) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในงานส่งเสริมการเกษตร และเป็นพี่เลี้ยงแก่บุคลากรรุ่นใหม่ รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ

3) พัฒนาความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในวิชาการเฉพาะด้านที่สำคัญหรือจำเป็นในการปฏิบัติงาน สำหรับนักส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ต้องมีความรู้เกี่ยวกับ

เทคโนโลยี ที่เหมาะสม (Appropriate Technology) สำหรับพื้นที่นั้น ๆ เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือ และยอมรับของเกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4) พัฒนาบุคลากรด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายโดยให้ผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง สร้างกระบวนการเรียนรู้ในงานประจำและการสอนงานในลักษณะ Learning by Doing พัฒนาทักษะ การเป็น นักส่งเสริมการเกษตรมืออาชีพ มีกลยุทธ์ในการทำงาน และสนับสนุนการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

5) พัฒนาบุคลากรในแต่ละระดับอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความพร้อมในการเข้าสู่ตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น

6) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม และ Application ในการปฏิบัติงาน และ ให้บริการ ในรูปแบบ One Stop Service

7) กำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากรในระยะยาวและมีกระบวนการ พัฒนา อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติของ Smart Officer การประเมินและคัดกรอง กำหนดแนวทางการ พัฒนา ดำเนินการพัฒนาและประเมินผลการพัฒนา โดยนำผลที่ได้รับมาปรับปรุงกระบวนการ พัฒนาบุคลากรเพื่อนำไปสู่การขยายผลต่อไป รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการด้านการพัฒนาบุคลากร

8) สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยสร้างโอกาส ความก้าวหน้าในสายอาชีพ สนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน และมีระบบวิธีการ ทำงานที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว รวมทั้งเจ้าหน้าที่ได้รับการพัฒนาสมรรถนะอย่างเป็นระบบ

1.4.2 พัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศ และองค์ความรู้

1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลและองค์ความรู้ส่งเสริมการเกษตร ทั้งในส่วนของเนื้อหา วิชาการ และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน เพื่อให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ เข้าถึงและใช้ประโยชน์ ได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตร เพื่อก้าวสู่การเป็น Digital DOAE

2) พัฒนาระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรให้มีข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน และมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปรับปรุงวิธีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรให้สะดวก และรวดเร็ว โดยใช้ Mobile Application และใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อสนับสนุนการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการมอบหมาย เจ้าหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนโดยสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ การดำเนินงานอย่างเพียงพอ

3) พัฒนาระบบเครือข่ายการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับ และสนับสนุนการทำงานส่งเสริมการเกษตร และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเชิงดิจิทัล

1.4.3 เพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้

- 1) พัฒนาการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ และสร้างความรู้ความเข้าใจ
- 2) เผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร และภาคเกษตร
- 3) พัฒนาการสื่อสารและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายและงานส่งเสริมการเกษตร แก่บุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตร เกษตรกร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) สร้างภาพลักษณ์ที่ดีของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อสาธารณชน โดยดำเนินการในเชิงรุก และมีการจัดการข้อมูลและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อเหตุการณ์

1.4.4 พัฒนาสำนักงานให้เป็น Smart Office เพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ

- 1) พัฒนาสำนักงานให้เป็น Smart Office เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการให้บริการแก่เกษตรกร
- 2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เครื่องมืออุปกรณ์ ยานพาหนะ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมในการปฏิบัติงาน
- 3) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และการสื่อสาร รองรับการใช้งานเชิงดิจิทัล
- 4) พัฒนาและจัดระบบการทำงานส่งเสริมการเกษตรและการให้บริการ เพื่อให้สามารถให้บริการแก่เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการให้บริการที่สำนักงาน การให้บริการทางออนไลน์ และการเข้าถึงเกษตรกรในพื้นที่ด้วยหน่วยบริการเคลื่อนที่

1.4.5 พัฒนางองค์กรและการบริหารจัดการ

- 1) พัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร T & V System ให้มีความยืดหยุ่น และเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
- 2) ปรับโครงสร้างหน่วยงานให้เหมาะสม และพัฒนางค์กรให้มีความยืดหยุ่น ลดความซับซ้อนสามารถรองรับภารกิจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับสถานการณ์และปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป
- 3) วางแผนอัตรากำลังขององค์กร เพื่อทดแทนกำลังคนที่จะออกจากระบบราชการ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ
- 4) ปรับระบบการจัดทำโครงการและงบประมาณของกรมส่งเสริมการเกษตร ให้สอดคล้องกับทิศทางของประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มสัดส่วนงบประมาณให้กับส่วนภูมิภาคมากขึ้น สนับสนุนโครงการตามความต้องการของเกษตรกรและชุมชน บริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาระบบรายงานและประเมินผลการดำเนินงานให้สามารถแสดงผลสำเร็จของงานในระดับผลลัพธ์ (Outcome) โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการดำเนินงาน

5) บริหารจัดการองค์กรตามหลักธรรมาภิบาล ป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบ เสริมสร้างค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกในการรักษาศักดิ์ศรีมีความภาคภูมิใจ ในความเป็นข้าราชการและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับถือปฏิบัติตามนโยบายการเสริมสร้างคุณธรรม ความโปร่งใส และความซื่อสัตย์

6) เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยใช้กลไกการบูรณาการทำงานร่วมกับ หน่วยงานต่าง ๆ และการดำเนินความร่วมมือกับต่างประเทศ

1.4.6 สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมการส่งเสริมการเกษตร

1) ใช้เครื่องมือส่งเสริมการเกษตรต่าง ๆ เช่น การใช้กระบวนการโรงเรียนเกษตรกร การวิจัยในงานประจำ (Routine to Research : R2R) การจัดงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field Day) เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการทำงาน โดยใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และลักษณะของแต่ละงานเพื่อให้การดำเนินงาน ประสบความสำเร็จ

2) สนับสนุนให้มีการพัฒนาเครื่องมือใหม่ ๆ ในการส่งเสริมการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน โดยเน้นให้เจ้าหน้าที่พัฒนาเครื่องมือและทดลองใช้ในพื้นที่ รวมทั้งปรับปรุง ให้เหมาะสม เพื่อนำไปขยายผลและเป็นตัวอย่างให้พื้นที่อื่น ๆ นำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

2. แนวทางการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเกษตร “Keep Going , Keep Growing”

กรมส่งเสริมการเกษตร (2566) ระบุว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดนโยบาย ในการพัฒนาเกษตรกรภาคเกษตร ใน 4 ประเด็น ได้แก่ ความมั่นคงด้านอาหาร มาตรฐานความปลอดภัยสินค้า เกษตร ทรัพยากรการเกษตรมีความยั่งยืน และเป็นเกษตรมูลค่าสูง เพื่อให้เกษตรกรมีความพร้อมในการปรับตัว สามารถขับเคลื่อนงานเกษตรให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม กรมส่งเสริมการเกษตร จึงได้กำหนดแผนพัฒนาการเกษตร 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดวิสัยทัศน์คือ เกษตรกรมีความเข้มแข็งมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยดำเนินการช่วยเหลือดูแล พัฒนาและสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีอาหารไว้บริโภค ลดรายจ่าย เกษตรกรเกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรมีประสิทธิภาพและมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น โดยการพัฒนาศักยภาพความสามารถเกษตรกรด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ยึดหลักตลาดนำการผลิตเพื่อยกระดับ การผลิตและการจัดการสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐานตามหลักสากลสู่การส่งออก พัฒนาเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ให้เป็น Young Smart Farmer และ Smart Farmer ที่มีขีดความสามารถด้านการเกษตรสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการและการตลาดสินค้าเกษตรเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในชุมชน และเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาระดับเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการชั้นนำ พร้อมทั้งการส่งเสริมให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม โดยการนำกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มมาใช้ขับเคลื่อนการ

ดำเนินการไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่าย การมีส่วนร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมถึงการนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและผลิตภัณฑ์ พัฒนาช่องทางการตลาดทำให้เกิดเครือข่ายทั้งในเชิงธุรกิจและสังคม และสามารถบริหารจัดการกองทุนนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน โดยมุ่งเน้นการทำงานขับเคลื่อนภาคการเกษตรภายใต้แนวคิด “Keep Going, Keep Growing ก้าวต่อไปเติบโตอย่างต่อเนื่อง ปรับองค์กรเป็น Digital DOAE มุ่งขับเคลื่อน BCG สู่ความยั่งยืนของภาคเกษตร”

กรมส่งเสริมการเกษตร (2565ก) ระบุว่า การดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร ในปีงบประมาณ 2566 มุ่งเน้นพัฒนาดำเนินงานโครงการ/กิจกรรม ทั้งในส่วนที่ได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตร และแหล่งงบประมาณอื่น ๆ ให้สร้างการรับรู้แก่บุคลากรทุกระดับให้มีความเข้าใจ และร่วมกันขับเคลื่อน รวมทั้งบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน ตอบเป้าหมาย/ตัวชี้วัดและเกิดผลสัมฤทธิ์ตามกรอบทิศทางของแผนปฏิบัติการกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเชื่อมโยงกับแผนระดับกระทรวง และระดับชาติ โดยยังคงยึดหลักตลาดนำการผลิตตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และขับเคลื่อน BCG Model ให้เป็นส่วนหนึ่งของงานส่งเสริมการเกษตร สร้างการรับรู้แก่บุคลากรทุกระดับให้มีความเข้าใจและร่วมกันขับเคลื่อน รวมทั้งบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วน ตามแนวคิด “Keep Going, Keep Growing ก้าวต่อไปเติบโตอย่างต่อเนื่อง ปรับองค์กรเป็น Digital DOAE มุ่งขับเคลื่อน BCG สู่ความยั่งยืนของภาคเกษตร” แนวทางการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ 2566 ประกอบด้วย 9 แนวทางหลัก ดังนี้

2.1 ขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

ส่งเสริมและขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการหลวงเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน วนเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อให้เกษตรกรสามารถน้อมนำแนวพระราชดำริหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงาน นำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาภาคการเกษตร ด้วยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.2 มุ่งพัฒนากกรมส่งเสริมการเกษตรสู่การเป็น Digital DOAE

พัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศการเกษตรที่จำเป็นต้องใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร ตั้งแต่ต้นนโยบายดิจิทัลในด้านความปลอดภัยทางเทคโนโลยี ความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ทะเบียนเกษตรกร เป็นระบบบันทึกข้อมูลเกษตรกรขนาดใหญ่ (Big Data) ซึ่งสามารถนำข้อมูลเหล่านี้ไปประมวลผลสังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลวางแผนการผลิต ส่งเสริมการตลาด หรือการให้ความช่วยเหลือตามมาตรการภาครัฐ รวมถึงระบบข้อมูลและสารสนเทศสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกร

2.3 พัฒนาเข้าสู่การเกษตรสมัยใหม่และเกษตรมูลค่าสูงด้วย BCG Model

มีแนวทางใช้ BCG Model ในการส่งเสริมการผลิตและการจัดการสินค้าเกษตร พัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่า จัดทำ BCG Value Chain สินค้าเกษตรทั้งในภาพรวมระดับประเทศและระดับจังหวัด

เพื่อใช้เป็นกรอบในการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีเป้าหมายปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศไทยสู่ 3 สูง ได้แก่ ประสิทธิภาพการผลิตสูง ผลผลิตมีมาตรฐานสูง และสร้างรายได้สูง

2.4 ขยายผลการส่งเสริมการเกษตรเชิงพื้นที่

การส่งเสริมการเกษตรเชิงพื้นที่ เป็นกระบวนการทำงานส่งเสริมการเกษตรโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area Based) มีกลไกการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานที่เป็นการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และร่วมกันพัฒนาชุมชนเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองในระยะยาว ภายใต้แผนการพัฒนาการเกษตรเชิงพื้นที่ที่เกิดจากชุมชนรวมตัวกัน ตลอดจนเชื่อมโยงหน่วยงานวิชาการ เพื่อนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ที่เหมาะสมมาแก้ปัญหาได้ตรงตามความต้องการ ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

2.5 สร้างผู้ประกอบการสมัยใหม่

มุ่งเน้นการพัฒนาระดับเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบการสมัยใหม่ โดยดำเนินการขับเคลื่อนพัฒนา Young Smart Farmer และ Smart Farmer ให้มีความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจเกษตร เป็นผู้ประกอบการเกษตรสมัยใหม่ที่มีศักยภาพ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาอาชีพการเกษตร และเชื่อมโยงการตลาดในหลากหลายช่องทาง สามารถพัฒนาอาชีพการเกษตรของตนเองได้ รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันทางวิชาการ และสถาบันทางการเงิน เพื่อร่วมกันพัฒนาและสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถประกอบธุรกิจเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นองค์กรเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน พัฒนาให้เป็น Smart Group สามารถบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการเชิงธุรกิจที่มีศักยภาพ

2.6 ส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบาย “ตลาดนำการผลิต” และ “เกษตร 4.0” โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต รวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการ เพิ่มอำนาจการต่อรอง ยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีองค์ความรู้ เรื่องการตลาดสามารถวางแผนการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด ต้องผลิตได้และขายเป็น พัฒนาสู่การเป็นเกษตรกรทันสมัยควบคู่ด้วย กรมส่งเสริมการเกษตรจึงส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีความปลอดภัย สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ พัฒนาเกษตรกรให้สามารถจำหน่ายสินค้าทางตลาดออนไลน์ได้มากขึ้น พัฒนาตลาดเกษตรกรให้เป็นแหล่งที่จำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และพัฒนาช่องทางการจำหน่ายสินค้า

2.7 การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการทำงานในพื้นที่

ส่งเสริมการเกษตรเชิงพื้นที่ยึดแนวทางโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการพัฒนา (Area Based) ดำเนินการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ ได้แก่ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน (อกม.) ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่และสนับสนุนการขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) และศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในพื้นที่

2.8 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในเมือง

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ประชากรจำนวนมากย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยและดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองมากขึ้น ทำให้มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว จึงเป็นโอกาสในการเพิ่มบทบาทของภาคการเกษตรในเขตเมืองทั้งในรูปแบบการพัฒนาให้เป็น Green City และการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมเมือง พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเกษตรในเมืองให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สามารถพัฒนาเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ เป็นกิจกรรมเรียนรู้ที่สามารถทำร่วมกันในครอบครัวหรือกิจกรรมเพื่อผ่อนคลายจากอาชีพหลักได้ นอกจากนี้จะช่วยสร้างพื้นที่สีเขียวในชุมชนให้อยู่ดีมีสุขและเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

2.9 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานส่งเสริมการเกษตร

ภารกิจหลักของการส่งเสริมการเกษตร คือ การทำงานเพื่อตอบสนองต่อการให้บริการและการแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร แนวทางการดำเนินการที่สำคัญแนวทางหนึ่ง คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตรให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์การสู่เป็น Digital DOAE โดยมุ่งพัฒนาบุคลากรในแต่ละระดับให้มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน มีการทำงานอย่างเป็นระบบ ขับเคลื่อนองค์กรสู่ระบบราชการ 4.0 ตามแนวทางบริหารจัดการคุณภาพภาครัฐ (PMQA 4.0) เพื่อให้บุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตรก้าวสู่การเป็น Smart Officer ทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อพัฒนาเกษตรกรได้อย่างแท้จริง

3. การขับเคลื่อนและการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก) ได้ระบุ นิยามของ Young Smart Farmer (YSF) ว่า Young Smart Farmer (YSF) คือ เกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการประเมินคุณสมบัติเป็น Young Smart Farmer มีการบริหารจัดการการเกษตรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในเชิงผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่พึ่งพาตนเองได้ มีการเชื่อมโยงเครือข่าย และผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการเกษตรมีแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer สู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมในการทำการเกษตร 4 Step

Step 1 Getting Idea : ปรับกระบวนทัศน์เป็นผู้ประกอบการเกษตร เป็นการปรับแนวคิดและสร้างแรงจูงใจในการทำอาชีพการเกษตร เน้นการวิเคราะห์ตนเองเพื่อจัดทำแผนพัฒนาตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่ายและการประเมินศักยภาพ

Step 2 Set up Project : เริ่มต้นผู้ประกอบการเกษตรในเชิงธุรกิจเกษตร เป็นการพัฒนากิจกรรมการเกษตรด้วย Innovation, Smart Farm และ Digital Market เพื่อต่อยอดจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ โดยการจัดทำแผนธุรกิจเกษตรเบื้องต้น

Step 3 Startup : พัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรเต็มตัว เป็นการพัฒนา Young Smart Farmer ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ที่มีการบริหารจัดการการเกษตรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม มีการวางแผนธุรกิจเกษตรด้วยแนวคิดตลาดนำการผลิต และมีรายได้ที่มั่นคง

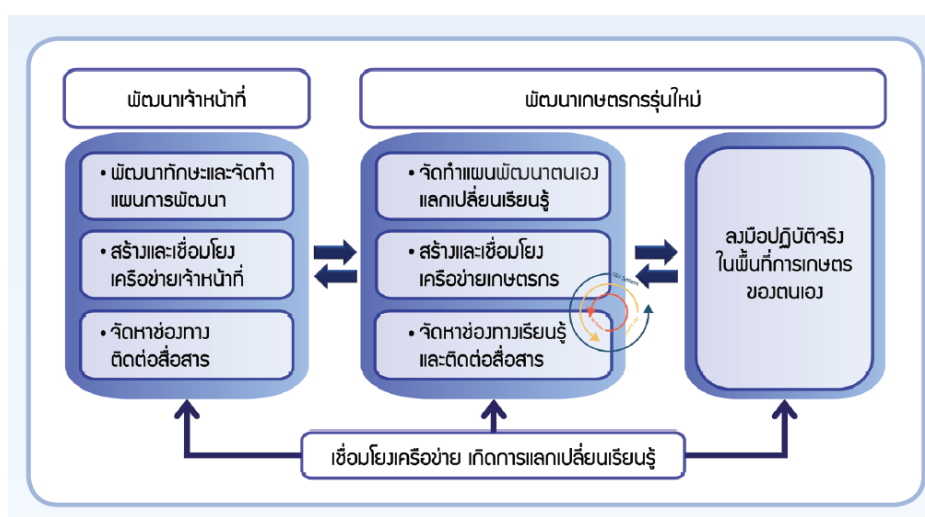
Step 4 Go to Global : พัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรสากล เป็นการยกระดับผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ให้มีแนวคิดและหรือการปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานสากล รวมถึงการยกระดับสินค้าเกษตรออกสู่ตลาดโลก

3.1 การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก) ระบุว่า เป้าหมายในการพัฒนา Young Smart Farmer เพื่อพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีขีดความสามารถด้านการเกษตร สามารถทดแทนเกษตรกรสูงอายุและสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยจะต้องมีศักยภาพสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดสินค้าเกษตร จนเป็นผู้นำทางการเกษตรในท้องถิ่นและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกกระดับ

3.1.1 แนวคิดการพัฒนา

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก) ระบุว่า การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ดำเนินการโดยยึดหลักการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยตัวเกษตรกรเอง

ให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยมีเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ภาพที่ 1 แนวคิดการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563.

3.1.2 กระบวนการพัฒนา

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก) ระบุว่า การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer ประกอบด้วยกระบวนการหลัก ดังนี้

1) การจัดทำแผนพัฒนาตนเอง เป็นการปรับกระบวนการทัศน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และสร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตร โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความสามารถด้านการเกษตรทดแทนเกษตรกรรุ่นเก่า และใช้ระบบแนวคิดแบบใหม่ในการปฏิบัติกิจกรรมการเกษตรในเชิงธุรกิจเกษตร ตั้งแต่กระบวนการผลิต การแปรรูปการตลาด ไปจนถึงการบริหารจัดการธุรกิจเกษตร โดยการวิเคราะห์ตนเองและกิจกรรมการเกษตร และใช้การจัดทำแผนร่วมกัน ดังนี้

(1) แผนที่กิจกรรม เป็นเครื่องมือที่มีต้นแบบมาจากเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ ภาคตะวันตกใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตนเอง เพื่อค้นหาความต้องการด้านวิชาการและเทคโนโลยี รวมถึงเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตและการตลาดกับเพื่อนเกษตรกรอีกด้วย

(2) แผนการผลิตรายบุคคล (Individual Farm Production Plan – IFPP) คือ แผนธุรกิจเกษตรอย่างง่ายที่จะเป็นการบอกถึงขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมการเกษตรของตนเองทั้งหมด ตั้งแต่จุดเริ่มต้นว่าจะผลิตพืชหรือสินค้าเกษตรชนิดใด มีกระบวนการขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างไรบ้าง ใช้ปัจจัยการผลิตอะไร จำนวนเท่าใด ผลผลิตจะออกมาอย่างน้อยแค่ไหน ใช้งบประมาณและกำลังคนเท่าไร กว่าจะได้ผลผลิตที่พร้อมออกจำหน่ายสู่ตลาด รวมไปถึงการหาตลาดหรือช่องทางจำหน่ายผลผลิต และการจัดการความเสี่ยงในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ล่วงหน้า เช่น ภัยธรรมชาติ หรือโรคแมลงระบาด เป็นต้น ดังนั้น เกษตรกรจำเป็นต้องศึกษาถึงปัจจัยภายใน - ภายนอก และสภาวะแวดล้อมภายใน - ภายนอก ที่เกี่ยวข้องที่มีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจเกษตร รวมถึงต้องศึกษาสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทางธุรกิจ ซึ่งจะมีอิทธิพลและมีผลกระทบทั้งทางตรงทางอ้อมต่อการทำธุรกิจด้วย ซึ่ง IFPP จะเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงโอกาสแห่งความสำเร็จและจุดอ่อนหรือข้อควรระวังในการผลิตสินค้าเกษตรนั้น ๆ

(3) แผนธุรกิจเกษตร ในที่นี้ใช้ Lean Canvas คือ เครื่องมือสำหรับเขียนแผนโครงการฉบับย่อที่เหมาะสมสำหรับโครงการใหม่ ทำให้เห็นภาพรวมของโครงการได้ในเวลาอันรวดเร็ว โดยลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นของการออกแบบโครงการออกบ้าง เพื่อให้สามารถทำผลิตภัณฑ์ บริการหรือกระบวนการต้นแบบออกมาทดลองตลาดได้อย่างตรงกับความต้องการ เหมาะสมกับช่วงเวลา และสภาพตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างเร็ว โดยทุกโมเดลโครงการธุรกิจนั้นประกอบกันขึ้นเพื่อช่วยให้ตอบคำถาม 4 ข้อที่สำคัญที่สุด คือ ทำ (สินค้า) อะไร ทำอย่างไร ทำ (ขาย) ให้ใคร และคุ้มค่าหรือไม่

2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่

(1) เรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างเกษตรกรรุ่นใหมewithพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าหรือแบบเฉพาะกิจจากประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านหรือบุคคลต้นแบบ

(2) เรียนรู้จากการศึกษาดูงาน การลงมือฝึกปฏิบัติจริง

(3) เรียนรู้ผ่านสื่อสารสนเทศและสื่อออนไลน์

(4) เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มและเครือข่าย

(5) เรียนรู้กับหน่วยงานวิชาการเฉพาะด้าน เช่น สำนักงานพัฒนาที่ดิน

ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช ศูนย์วิจัยพืชไร่ เป็นต้น

ภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563.

3) การเชื่อมโยงเครือข่าย เป็นการเน้นหนักในกระบวนการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งองค์ความรู้ เทคโนโลยี และกิจกรรมการเกษตร ตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการตลาด ตลอด Supply Chain เพื่อรวมกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความมุ่งมั่น พัฒนานตนเองเป็น Young Smart Farmer นำไปสู่การเป็นผู้สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่าง เกษตรกรรุ่นใหม่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

4) การประเมินศักยภาพ หลังจากกระบวนการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่จะได้รับ การประเมินคุณสมบัติ Young Smart Farmer ประกอบด้วย มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีความสามารถในการเข้าถึง แหล่งข้อมูลและใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการได้ มีความรู้และเข้าใจในการบริหารจัดการผลผลิตตลอดห่วงโซ่ อุปทาน (Supply Chain) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อ สิ่งแวดล้อม/สังคม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ตลอดจน มีการสรุปผลจากการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประเมินผลจากการเรียนรู้ และวางแผนการพัฒนาในอนาคต

3.2 การพัฒนา Young Smart Farmer สู่การเป็นผู้ประกอบการ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก) ระบุว่า การพัฒนา Young Smart Farmer สู่การเป็นผู้ประกอบการ (Step 2 - 4 : Set up Project , Startup and Go to Global) มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 เพิ่มศักยภาพ Young Smart Farmer ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตร ต่อยอดการพัฒนาความคิดด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม ฐานข้อมูล (Big Data) องค์ความรู้ควบคู่งานวิจัย หลักการธุรกิจเกษตรและเครือข่ายในการทำธุรกิจเกษตร และเป็นผู้นำ ด้านการเกษตร 4.0

3.2.2 พัฒนาและยกระดับผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่สู่การเกษตรมาตรฐานสินค้า และการตลาดสากล

3.2.3 เพิ่มศักยภาพการดำเนินงานศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้เป็นศูนย์กลางการทำงานและการประสานงานเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับจังหวัด

3.2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการเชื่อมโยงและเข้าถึงหน่วยงานภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และสถาบันการเงิน เพื่อพัฒนากระบวนการผลิต เทคโนโลยี และสินค้า เกษตรสู่ ธุรกิจเกษตร รวมทั้งการเข้าถึงตลาดโดยเฉพาะตลาดออนไลน์ หรือการทำธุรกิจ E - Commerce ยกระดับเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรมืออาชีพ

3.2.5 เพิ่มศักยภาพ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย Young Smart Farmer ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรและภาคการเกษตร และพัฒนาสู่การเป็นต้นแบบความสำเร็จ

3.2.6 เชื่อมโยงเครือข่าย Young Smart Farmer โดยเน้นการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และจัดแสดงผลงานที่เป็นผลสำเร็จจากการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer

3.2.7 สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับสากลด้วยการศึกษาดูงาน และการฝึกงาน ในต่างประเทศ

3.3 การดำเนินงานของศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก) ระบุว่า การดำเนินงานของศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ เจ้าของศูนย์บ่มเพาะต้องเป็น Young Smart Farmer ต้นแบบ มีจิตอาสา ได้รับการยอมรับจากเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ มีองค์ความรู้เฉพาะด้านสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ สามารถประสานงาน สร้างเครือข่าย มีความเป็นผู้ประกอบการด้านการเกษตร และผ่านการคัดเลือกจากเครือข่าย Young Smart Farmer

3.3.1 บทบาทหน้าที่ของศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก) ระบุว่า ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1) เป็นศูนย์กลางการทำงานของเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับ จังหวัด และการประสานงานของเครือข่ายเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมี

การจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรของเครือข่าย Young Smart Farmer รวมถึงแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณของศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ และเป็นสถานที่จัดประชุมของคณะกรรมการเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับจังหวัด

2) เป็นผู้นำด้านเกษตร 4.0 เทคโนโลยีสมัยใหม่ นวัตกรรม องค์ความรู้ควบคู่งานวิจัย และหลักการธุรกิจเกษตร โดยมีการดำเนินงานเครือข่ายและถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้าน ดำเนินงานดังนี้

(1) เชื่อมโยงเกษตรกรต้นแบบและแหล่งถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านทุกสาขาการเกษตร

(2) เชื่อมโยงเครือข่ายด้านความรู้วิชาการ กิจกรรม การปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาด ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

(3) มีองค์ความรู้หรือหลักสูตรการอบรมเฉพาะด้านตามความเชี่ยวชาญของเจ้าของศูนย์

(4) พัฒนาองค์ความรู้หรือหลักสูตรการอบรมเฉพาะด้านควบคู่งานวิจัย

3) เป็นแหล่งบ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ ปรับแนวคิด สร้างแรงจูงใจ ฝึกวิเคราะห์ตนเองและการจัดทำแผนพัฒนาตนเองอย่างง่าย เตรียมความพร้อมในการเป็นผู้ประกอบการเกษตร

4) เป็นแหล่งรวบรวมฐานข้อมูล (Big Data) Young Smart Farmer ระดับจังหวัด

5) เป็นแหล่งรวบรวมสินค้าเกษตรของ Young Smart Farmer และเพิ่มช่องทางการตลาดให้เครือข่าย Young Smart Farmer รวมถึงเกษตรกรและชุมชน

6) เป็นแหล่งสร้างทายาทเกษตรกร และเป็นต้นแบบของยุวเกษตรกร

4. การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย (Network)

4.1 ความหมายของเครือข่าย

น้ำทิพย์ วิภาวิน (2558) กล่าวว่า เครือข่ายสังคม (Social networks) เป็นระบบทางสังคมที่เชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์ สามารถจำแนกประเภทของโครงสร้างสังคมออกเป็นเครือข่าย 3 ประเภท ได้แก่ เครือข่ายแบบดาว (Star) เครือข่ายแบบเส้น (Line) และเครือข่ายแบบวงกลม (Circle)

สุรินทร์ คำแปง (2561) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การเชื่อมโยงกันของหน่วยย่อยเล็ก ๆ หลายหน่วย มีทั้งที่เป็นรูปแบบ และไม่เป็นรูปแบบ มีระเบียบและไม่ระเบียบ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงได้ทั้งในแนวดิ่ง หรือแนวนอน ในส่วนขนาดของเครือข่ายจะใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับ การเชื่อมโยงของหน่วยย่อยเล็ก ๆ ว่าจะมีจำนวนมากหรือน้อย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ข) ระบุว่า “เครือข่าย (Network)” หมายถึง รูปแบบของความสัมพันธหรือความเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่ม หรือองค์กร หรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่ง

กันและกัน และเสริมสร้างพลังในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยแต่ละกลุ่มที่เชื่อมโยงกันจะมีความเป็นอิสระต่อกัน

กล่าวโดยสรุป เครือข่าย (Network) หมายถึง รูปแบบของความสัมพันธ์หรือการเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มหรือหน่วยย่อยเล็ก ๆ ทั้งที่เป็นรูปแบบและไม่เป็นรูปแบบ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน เสริมสร้างพัฒนาหรือแก้ปัญหาร่วมกัน

4.2 ความสำคัญของเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ข) ระบุว่า เครือข่ายเป็นกลไกประสานผลประโยชน์ และช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคน กลุ่มคน และองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่รวมกันในสังคม เนื่องจากเครือข่ายมีบทบาทสำคัญดังนี้

4.2.1 เป็นช่องทางที่สำคัญในกระบวนการสร้างการเรียนรู้ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

4.2.2 เป็นแหล่งรวบรวม เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และรับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ

4.2.3 เป็นเวทีของการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างองค์กรที่รวมกันเป็นเครือข่าย

4.2.4 ทำให้เกิดการเสริมพลังในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นการเสริมสร้างจุดแข็งให้กับองค์กรที่รวมเป็นเครือข่าย

4.3 ประเภทของเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ข) ระบุว่า เครือข่ายแบ่งได้หลายลักษณะ ดังนี้

4.3.1 เครือข่ายแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1) เครือข่ายแบบแนวนอน (Horizontal network) เป็นเครือข่ายที่เกิดจากบุคคลกลุ่มคนหรือองค์กรที่อยู่ในระดับเดียวกัน มีอาชีพเดียวกันหรือมีความสนใจร่วมกันมาประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เช่น เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายนักวิจัย เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น

2) เครือข่ายแบบแนวตั้ง (Vertical network) เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชาวบ้าน องค์กรพัฒนากับชาวบ้าน หรือนายจ้างกับลูกจ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือกัน

4.3.2 เครือข่ายแบ่งตามขอบเขตหรือชุมชนในพื้นที่ สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่

1) เครือข่ายภายในชุมชน เป็นการจับความสัมพันธ์ภายในชุมชนของกลุ่มกิจกรรมที่ทำเรื่องประเภทเดียวกันมาร่วมมือกัน เช่น พัฒนาความรู้ พัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาทักษะให้แก่สมาชิก

2) เครือข่ายภายนอกชุมชน เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มที่ทำกิจกรรมคนละอย่างมาร่วมมือกันเพื่อหนุนเสริมซึ่งกันและกัน

4.3.3 เครือข่ายแบ่งตามลักษณะเชิงพื้นที่ และเชิงประเด็นกิจกรรม สามารถแบ่งได้ 3 แบบ ได้แก่

- 1) เครือข่ายระดับหมู่บ้าน เป็นการสร้างเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านเพื่อความสะดวกในการประสานงาน และการจัดสรรทรัพยากรในพื้นที่
- 2) เครือข่ายระดับตำบล เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มที่ทำกิจกรรมเหมือนกันระหว่างหมู่บ้านเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างอำนาจต่อรองทางด้านการตลาด
- 3) เครือข่ายระดับอำเภอและจังหวัด เป็นการเชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรมทั้งระดับอำเภอและจังหวัด ได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4.3.4 เครือข่ายสังคม แบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์

น้ำทิพย์ วิภาวัน (2558) กล่าวว่า การแบ่งเครือข่ายตามลักษณะความสัมพันธ์ จำแนกได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้

- 1) ระดับความสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล (individual relations) โดยแต่ละคนจะสร้างจุดเชื่อมกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อน คนคุ้นเคย เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน และอื่น ๆ ระดับนี้จะได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายของสื่อและอินเทอร์เน็ต
- 2) ระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มและองค์กรเป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มถาวรและชั่วคราว โดยใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม (group and organizational relations)
- 3) ระดับความสัมพันธ์ของสังคม (societal relations) เป็นระดับความสัมพันธ์ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กรที่ทำให้เกิดสังคมที่มีการเชื่อมโยง โดยใช้เครือข่ายของสื่อ ความสัมพันธ์ของระดับนี้ทำให้เกิดเศรษฐกิจเครือข่าย หรือเศรษฐกิจใหม่
- 4) ระดับความสัมพันธ์ของโลก (global relations) เป็นระดับความสัมพันธ์ของสังคมทั่วโลกและองค์การระหว่างประเทศ

4.4 องค์ประกอบของเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ข) ระบุว่า ในการเกิดเครือข่ายจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 4.4.1 สมาชิกของเครือข่าย คือหน่วยที่มาปฏิสัมพันธ์กัน
- 4.4.2 จุดมุ่งหมายร่วม การรวมตัวเป็นเครือข่ายจะต้องมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน เช่น มีจุดมุ่งหมายร่วมกันลดการใช้สารเคมี
- 4.4.3 การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม เพื่อยึดโยงความเป็นเครือข่ายเอาไว้
- 4.4.4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อเป็นปัจจัยหนุนเสริมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเสริมสร้างพลังของเครือข่าย

4.4.5 ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร 2 ทาง จะทำให้สมาชิกของเครือข่ายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน

4.4.6 ระบบความเท่าเทียมกัน สมาชิกของเครือข่ายต้องยึดหลักความเท่าเทียมกัน ไม่ใช่ลักษณะนายจ้างลูกจ้าง แต่เป็นพันธมิตรที่เท่าเทียมกัน

4.4.7 การแบ่งปันผลประโยชน์ ที่เกิดจากการทำงานร่วมกัน

4.5 การสร้างเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ข) ระบุว่า การเตรียมการในการสร้างเครือข่ายต้องศึกษาทำความเข้าใจความหมาย ความสำคัญของเครือข่าย แนวคิดทฤษฎีการเกิดเครือข่าย ต้องเรียนรู้และเข้าใจพัฒนาการของเครือข่ายระยะต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย ระยะเตรียมการ/ก่อเกิด ระยะก่อตั้ง ระยะการดำเนินกิจกรรม ระยะขยายเครือข่าย นอกจากความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายเองแล้วในการเตรียมการเพื่อสร้างเครือข่ายยังต้องศึกษาข้อมูลสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการเกิดเครือข่าย รวมไปถึงเทคนิคการทำงานกับเครือข่ายตามระยะของพัฒนาการด้วย เพื่อให้มีความเข้าใจอย่างครบถ้วนสามารถส่งเสริมการเกิดเครือข่ายและทำงานกับเครือข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.6 การเกิดเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ข) ได้ระบุ การเกิดเครือข่าย ไว้ดังนี้

4.6.1 การสร้างความเข้าใจและเป้าหมายร่วมกัน

1) แนวคิดทฤษฎีการเกิดเครือข่าย

ในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จต้องเข้าใจทฤษฎีเกี่ยวกับการเกิดเครือข่าย หลักการสร้างและพัฒนาเครือข่าย เทคนิคการส่งเสริมการเกิดเครือข่าย และการทำงานกับเครือข่ายแต่ละช่วง ระยะของการพัฒนาเพื่อช่วยเป็นตัวเชื่อม หรือผู้กระตุ้นให้เครือข่ายดำเนินงานไปได้อย่างมั่นคง ทฤษฎีและแนวคิดในการสร้างเครือข่ายมี 3 แนวคิด คือ

(1) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (exchange theory) อธิบายถึงเหตุผลหลักที่จะทำให้เกิดเครือข่าย เรื่องของ “การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน” แต่ละฝ่ายจะต้องมองเห็นประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการที่ตนเข้าร่วมเครือข่ายทำให้มีความเต็มใจที่จะประสาน หรือร่วมเป็นเครือข่าย

(2) แนวคิดการรวมพลัง (synergy) การรวมพลังในลักษณะนี้จะเกิดผลที่ได้รับในลักษณะ “ทวีคูณ” ก่อให้เกิดความเข้มแข็งมากกว่าแต่ละองค์กรที่ทำงานโดดเดี่ยว แล้วเอาผลงานมารวมกัน แต่ผลของเครือข่ายในลักษณะการรวมพลังนี้จะมีค่าทวีคูณ มากกว่า $1 + 1 = 2$ องค์กรเกษตรกรที่เข้าใจหลักการนี้จึงมีความสนใจที่จะสร้าง ประสานเครือข่ายเพื่อประโยชน์ขององค์กร

(3) แนวคิดเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร (communication) เครือข่ายจะช่วยให้องค์กรมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการสื่อสารระหว่างสมาชิก องค์กร ภาคีเครือข่าย เป็นสิ่งที่จะช่วยรักษาสัมพันธภาพระหว่างกัน

4.6.2 การบริหารจัดการเครือข่าย มีแนวคิดอยู่ 5 ประการ คือ

- 1) จุดมุ่งหมายร่วมกัน การทำงานเครือข่ายจะเกิดประสิทธิภาพสูง ถ้าทุกฝ่ายสามารถกำหนดจุดหมายร่วมกันได้
- 2) จิตสำนึกร่วม บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องมีจิตสำนึกร่วมกันที่จะช่วยพัฒนาเครือข่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน รวมทั้งได้รับผลประโยชน์จากความเป็นสมาชิกเครือข่าย
- 3) การเชื่อมโยง การทำงานของเครือข่ายต้องมียุทธศาสตร์การเชื่อมโยงที่เหมาะสม อาจเชื่อมโยงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้งานประสานงาน หรือเชื่อมต่อเทคโนโลยี
- 4) การสร้างความรู้สึกร่วม หลังจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายแล้ว ทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้สึกร่วมกับกระบวนการทำงานของเครือข่าย เพื่อให้เกิดพลังผลักดัน
- 5) การพัฒนาระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ระบบการทำงานของเครือข่ายต้องเป็นระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสตรวจสอบได้จากทุกฝ่าย สร้างความรู้สึกที่ดีต่อผู้ที่ร่วมเป็นเครือข่าย

4.7 รูปแบบการสร้าง และพัฒนาเครือข่ายองค์กรเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563) ระบุว่า รูปแบบการสร้าง และพัฒนาเครือข่ายองค์กรเกษตรกร มี 2 รูปแบบ คือ

4.7.1 รูปแบบการสร้าง และพัฒนาเครือข่ายแบบแนวนอน มีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

- 1) การพัฒนาเครือข่ายจากกลุ่มกิจกรรมย่อยหลายกลุ่มเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย
- 2) การพัฒนาเครือข่ายจากกลุ่มใหญ่แยกเป็นกลุ่มกิจกรรมย่อย ๆ และเชื่อมโยงกัน
- 3) การพัฒนาเครือข่ายแบบผสม มีการพัฒนาเครือข่ายทั้ง 2 รูปแบบ คือ จากกลุ่มเล็กที่มีอยู่ในชุมชนโยงกันเป็นกลุ่มใหญ่ และจากกลุ่มใหญ่แยกกิจกรรมออกเป็นกลุ่มย่อยตามสภาพปัญหาของกลุ่ม

4.7.2 รูปแบบการสร้างเครือข่ายแบบแนวตั้ง เป็นการประสานเชื่อมโยงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งการผลิตวัตถุดิบ การแปรรูป หรือการผลิตให้เป็นสินค้า การจำหน่าย ไปจนถึงการส่งออก ไปจำหน่ายต่างประเทศ การจัดรูปแบบเครือข่ายแนวตั้ง จะจัดรูปแบบใดก็ได้ โดยการเชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายอาชีพมาเป็นเครือข่ายกัน

5. ข้อมูลพื้นฐาน Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี ปี 2557 - 2566

สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี (2566) ได้ระบุว่า การพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer เพื่อให้มีความรู้ความสามารถนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดสินค้าเกษตร ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหมewithหน่วยงานภาคีเครือข่ายในทุกระดับ ดำเนินการโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ จำนวน 2 ครั้ง ๆ ละ 2 วัน โดยมี Young Smart Farmer ปี 2557 – 2565 เป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรรุ่นใหม่ และบูรณาการการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ร่วมกับศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ มุ่งเน้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

จำนวน Young Smart Farmer ของจังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 – 2566 มีจำนวนทั้งสิ้น 331 ราย เป็นชายจำนวน 176 ราย คิดเป็นร้อยละ 53 เป็นหญิงจำนวน 155 ราย คิดเป็นร้อยละ 47 แบ่งออกเป็น 10 อำเภอ รายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน Young Smart Farmer จังหวัดจันทบุรี จำแนกเป็นรายอำเภอ

ที่	อำเภอ	จำนวน YSF (ราย)	คิดเป็นร้อยละ
1	เมืองจันทบุรี	51	16
2	มะขาม	37	11
3	ขลุง	21	6
4	แหลมสิงห์	17	5
5	ท่าใหม่	33	10
6	นายายอาม	22	6
7	แก่งหางแมว	47	14
8	เขาคิชฌกูฏ	37	11
9	โป่งน้ำร้อน	35	10
10	สอยดาว	31	9
รวมทั้งสิ้น		331	100

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี, 2566.

6. ข้อมูลศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ จังหวัดจันทบุรี

สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี (2566) ระบุว่า ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดจันทบุรี ได้ดำเนินการจัดตั้งทั้งหมด 12 ศูนย์ มีศูนย์หลัก 1 ศูนย์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลวังแซ้ม อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่จังหวัดจันทบุรี

ที่	อำเภอ	ศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่	กิจกรรมหลัก
1	เมืองจันทบุรี	1	เลี้ยงชันโรง
2	มะขาม	1	พืชผัก
3	ขลุง	2	ไม้ผล
4	แหลมสิงห์	1	ท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5	ท่าใหม่	1	โกโก้ ยางพารา
6	นายายอาม	1	เกษตรผสมผสาน
7	แก่งหางแมว	2	พืชผักและสมุนไพร
8	เขาคิชฌกูฏ	1	ธุรกิจเกษตร
9	โป่งน้ำร้อน	1	การทำน้ำหมัก
10	สอยดาว	1	ไร่นาสวนผสม
รวมทั้งสิ้น		12	

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี, 2566.

วิธีการวิจัย

การศึกษาการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลางในครั้งนี้ จะทำแปลงศึกษาจากการขับเคลื่อนโครงการ ของ Young Smart Farmer ระดับอำเภอ จำนวน 6 โครงการ ในพื้นที่ 6 อำเภอ เป็นเวลา 10 เดือน ตั้งแต่ ตุลาคม 2566 ถึง กรกฎาคม 2567

1. วิธีการ

การวิจัยการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง มีวิธีการ และขั้นตอนการดำเนินงานจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

- 1.1 เวทีประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจบนไต่อผลลัพธ์การดำเนินงาน
- 1.2 เวทีประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ
- 1.3 เวทีพัฒนาและขยายผลองค์ความรู้
- 1.4 การติดตามแปลง เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ
- 1.5 เวทีคืนข้อมูลและสรุปผล

2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง มีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลและชนิดของข้อมูลที่จำเป็น ดังนี้

- 2.1 ข้อมูลสภาพบริบทพื้นที่
- 2.2 กลไกการดำเนินงาน
- 2.3 แผนปฏิบัติการ
- 2.4 การวัดองค์ความรู้ ก่อนและหลังอบรม
- 2.5 การผลิตอาหารปลอดภัยสอดคล้องมาตรฐาน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล การวัดองค์ความรู้ ก่อนและหลังอบรม การผลิตอาหารปลอดภัย สอดคล้องมาตรฐานจากนั้น นำข้อมูลมาบันทึกแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นใช้ค่าสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) และการจัดอันดับ (ranking)

ข้อมูลสภาพบริบทพื้นที่ กลไกการดำเนินงาน แผนปฏิบัติการ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสังเกต และการสัมภาษณ์ โดยใช้ประสบการณ์ของผู้วิจัย และรวบรวมข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพล โดยการจัดเวทีสนทนากลุ่มระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ สถานการณ์ ปัญหา ปัจจัยความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อ ข้อเสนอแนะ และแนวทางการเพิ่มศักยภาพ

4. ระยะเวลาการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง มีกำหนดระยะเวลา ในการดำเนินงาน เวลา 10 เดือน ตั้งแต่ ตุลาคม 2566 ถึง กรกฎาคม 2567 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 เวทีประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจบันไดผลลัพธ์การดำเนินงาน
- 1.2 เวทีประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ
- 1.3 เวทีพัฒนาและขยายผลองค์ความรู้
- 1.4 การติดตามแปลง เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ
- 1.5 เวทีคืนข้อมูลและสรุปผล

ตารางที่ 3 การวิจัยการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง

กิจกรรม/ขั้นตอน	แผนปฏิบัติงาน									
	ปี 2566			ปี 2567						
	ต.ค. 66	พ.ย. 66	ธ.ค. 66	ม.ค. 67	ก.พ. 67	มี.ค. 67	เม.ย. 67	พ.ค. 67	มิ.ย. 67	ก.ค. 67
1. เวทีประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจ บันไดผลลัพธ์การดำเนินงาน	↔									
2. เวทีประชุมคณะทำงานขับเคลื่อน การดำเนินงานโครงการ	←									→
3. เวทีพัฒนาและขยายผลองค์ความรู้				←		→				
4. การติดตามแปลง เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ					←			→		
5. เวทีคืนข้อมูลและสรุปผล					↔					↔

สรุปผลการวิจัย

1 ข้อมูลบริบทพื้นที่

1.1 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร มีบางกลุ่มทำอาชีพท่องเที่ยว และแปรรูปสินค้าเกษตร แต่น้อยกว่าการเกษตรมากไม่ผลที่ปลูกจะเป็นลำไย และทุเรียน ซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ มีรายได้หมุนเวียนในชุมชนด้วยร้านค้าชุมชน และรายได้จากจำหน่ายพืชผลทางการเกษตรให้กับผู้ค้าส่ง ค้าปลีก และนักท่องเที่ยว ลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ มีแหล่งน้ำที่เพียงพอเหมาะแก่การทำการเกษตร โดยที่แหล่งน้ำนั้นอาจจะเป็นแหล่งน้ำโดยธรรมชาติ เป็นแหล่งน้ำที่เกิดจากโครงการของรัฐบาล หรือเป็นแหล่งน้ำที่เกษตรกรจัดสร้างขึ้นในพื้นที่การเกษตรของตนเอง ขนาดเล็กหรือใหญ่เพียงใด ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่เกษตรของเกษตรกรแต่ละคน เพื่อเก็บกักน้ำไว้ในพื้นที่ของตนเอง โดยมีการปลูกไม้ผล เช่น ทุเรียน ลองกอง ลำไย เงาะ รวมทั้งผักและสมุนไพร ขนาดครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขนาดเล็กถึงขนาดกลาง มีผู้อาศัยรวมกันประมาณ 2 - 6 คน

1.2 การทำเกษตรในปัจจุบัน ที่ต้องอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติเป็นหลัก ได้แก่ สภาพดินฟ้าอากาศ (ลม ฝน ร้อน หนาว) ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ไม่สามารถควบคุมได้ปัจจัยที่สำคัญในการทำเกษตร คือ น้ำ เกษตรกรจึงนิยมที่จะลดความเสี่ยงด้วยการจัดทำแหล่งน้ำในพื้นที่ตนเอง รวมทั้งศึกษาเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อลดความเสี่ยงดังกล่าวให้มากที่สุด เช่น นำการพยากรณ์อากาศมาวางแผนการรดน้ำ การพ่นสารเคมีต่างๆ เกษตรกรบางรายใช้เทคโนโลยีในการใช้ตรวจวัดอุณหภูมิ วัดความชื้น วัดปริมาณสารอาหาร เพื่อประกอบการวางแผนรดน้ำ พ่นสารเคมีด้วย นำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ในการทำเกษตร เช่น หากจะทำสวน ต้องหาพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำทั้งตามธรรมชาติและในพื้นที่ตนเอง จนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนในการประกอบอาชีพเกษตร และมีวัฒนธรรมประเพณีชุมชน เช่น งานวัด งานบวช งานแต่ง ที่พึ่งพาและเกื้อกูลเกิดการและเปลี่ยนวัตถุดิบ และเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน มีองค์ความรู้ในกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่สามารถสร้างความปลอดภัย สร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคได้ที่จะสร้างมูลค่าแก่ผลผลิตมากขึ้น แต่อาจยังไม่นิยมเกษตรปลอดภัย เพราะราคาปลายทางไม่แตกต่างจากเกษตรเคมี

1.3 สภาพสังคมในชุมชน ส่วนใหญ่ยังคงเป็นสภาพของสังคมไทยในชนบท ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสามัคคี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความร่วมมือกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นและมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และรับข่าวสารใหม่ๆ ไปเผยแพร่ในชุมชนสามารถประสานงานกับกลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ได้ โดยที่กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ควรจะมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอยู่บ้างแล้ว ซึ่งหากมีการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งมีกิจกรรมที่ต้องประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ อย่างต่อเนื่องด้วยแล้ว ก็จะทำให้โครงการฯ มีโอกาสประสบความสำเร็จในดำเนินการสูงด้วย

2 ข้อมูลการก่อตัวของกลไกคณะกรรมการ หลังจากชี้แจงสร้างความเข้าใจบันไดผลลัพธ์การดำเนินงานให้แก่ ผู้แทน Young Smart Farmer ในแต่ละพื้นที่ได้รับทราบ มีการก่อตัวของคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดจันทบุรี ประเด็นอาหารปลอดภัย โดยมี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง ของแต่ละอำเภอจำนวน 6 คณะ โดยมีการบูรณาการหน่วยงานภาคในพื้นที่ร่วมเป็นคณะทำงานฯ รวมทั้งสิ้น 86 ราย

3 ข้อมูลแผนปฏิบัติการ หลังจากก่อตัวเกิดเป็นคณะทำงาน ฯ ของแต่ละอำเภอ มีการประชุมของคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ โดยใช้ข้อมูล Base line มาประกอบการพิจารณาจัดทำแผน โดยมีหน่วยงานภาคีเข้ามาสนับสนุนเพื่อจัดทำแผนในแต่ละกิจกรรม เกิดเป็นแผนการปฏิบัติงาน จำนวน 6 แผนปฏิบัติงาน

4 ข้อมูลองค์ความรู้ ก่อนและหลังอบรม โดยคณะทำงาน ฯ มีการจัดทำแบบทดสอบความรู้ของเกษตรกรก่อนและหลังอบรม พบว่าจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 221 ราย มีองค์ความรู้ด้านการผลิตอาหารปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 30.25

5 ข้อมูลการผลิตอาหารปลอดภัยสอดคล้องมาตรฐาน จากเวทีคืนข้อมูลและสรุปผล พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงการผลิตพืชร่วมกัน จำนวน 6 ข้อตกลง ส่งผลให้ จำนวน 221 ราย มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP คิดเป็นพื้นที่ 1,624.5 ไร่ และมีผู้เข้าร่วมโครงการได้รับรองมาตรฐาน GAP จำนวน 15 ราย คิดเป็นพื้นที่ 104 ไร่

อภิปรายผล

การวิจัยการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง มีสิ่งที่ควรอภิปราย ดังนี้

1. การพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง โดยมุ่งหวังที่จะให้เกษตรกรที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ เข้าถึงเทคโนโลยีและมีพื้นที่ทำการเกษตรแล้ว สามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้ รวมทั้งสามารถถ่ายทอดขยายผลลง ระดับความรู้ความสามารถและทักษะ เพื่อการผลิตอาหารที่ปลอดภัยมีมาตรฐานรองรับ สร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกรทั่วไปเกิดความตระหนักถึงพิษภัยของสารเคมี นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ใส่ใจการผลิตอาหารที่ปลอดภัยเพื่อการบริโภคและจำหน่ายได้ ทั้งนี้ ตัวเกษตรกรรุ่นใหม่ (young smart farmer) จะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ติดตามและให้คำปรึกษาเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 โมเดลการพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัย ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง

2. กลไกการดำเนินงาน

2.1 การก่อตัวของกลไก

การสร้างกระบวนการทำงานในพื้นที่ของเกษตรกรรุ่นใหม่(Young Smart Farmer) เพื่อดำเนินโครงการฯ เหมือนกันทั้ง 6 พื้นที่ โดยเริ่มจากเจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ ดำเนินการสืบเสาะหาเกษตรกรผู้นำที่มีความสัมพันธ์ที่ดีและมีบทบาทในชุมชนอำเภอ คือประธานกลุ่ม Young Smart Farmer ของอำเภอนั้นๆ นั้นเอง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการพูดเพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญและเป้าหมายของโครงการ (ผลิตอาหารปลอดภัยได้มาตรฐาน) ชักชวนพูดคุย และสามารถส่งต่อโครงการต่อผู้ที่มาร่วมเป็นคณะทำงานได้ โดยที่บุคคลที่ชักชวนเข้ามาเป็นคณะทำงาน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่เคยหรือร่วมกิจกรรมกันอยู่แล้วนั่นเอง และทำให้คณะทำงานเห็นด้วยกับเป้าหมายของโครงการร่วมกัน ด้วยความรักและศรัทธาต่อผู้นำโดยความสมัครใจ ซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นทางการเช่นนี้มาก่อน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการทำงานเป็นแบบปัจเจกบุคคล ต่างคนต่างทำงานในพื้นที่สวนของตัวเอง มีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์น้อยมาก ไม่มีลักษณะของการทำงานเป็นทีม เมื่อมีการรวมตัวกันเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจากสำนัก ๖ ทำให้มีโอกาสร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันวิเคราะห์ และร่วมกันปฏิบัติงาน ทำให้เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีมมากขึ้น มีการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ด้วยกัน ระหว่างเกษตรกรกลุ่มต่างๆ รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ ได้รับความรู้ใหม่ๆ ทั้งงานด้านเอกสาร เอกสารการเงิน จากหน่วยงานภาคีปฏิบัติในพื้นที่ และจากปราชญ์ในชุมชนมากขึ้นด้วย

ในการสร้างความเข้าใจและเห็นเป้าหมายเดียวกัน จะใช้การประชุมเชิงพื้นที่ในการทำความเข้าใจร่วมวิเคราะห์จุดดี จุดเด่น จุดด้อย ด้วยข้อมูลภาพรวมด้านสุขภาพในอำเภอร่วมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของคณะทำงานอย่างอิสระ และใช้บันไดผลลัพธ์ของโครงการฯ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจ เพื่อให้คณะทำงานได้เห็นเป้าหมายเดียวกัน โดยที่เปรียบบันไดผลลัพธ์ของโครงการฯ เหมือนแบบแปลนในการสร้างบ้าน จะเห็นขั้นตอน วิธีการ ตลอดจนหน้าตาของบ้านเมื่อสร้างเสร็จแล้วเช่นกันในบันไดผลลัพธ์ของโครงการฯ จะมีลักษณะเป็นขั้นๆ คล้ายบันไดบ้าน จะทำให้เห็นขั้นตอนการดำเนินงานและความสำเร็จที่เกิดขึ้นตลอดการดำเนินงาน รวมทั้งผลสำเร็จของโครงการด้วย

3. แผนปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วม ไม่ได้มีเฉพาะคณะทำงานเท่านั้นแต่รวมถึงชุมชนท้องถิ่นที่ได้เชิญมาให้ข้อมูล วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแผนงานและผลสำเร็จ รวมทั้งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมได้แก่ ผู้ดำเนินการมาก่อน ผู้นำชุมชน ผู้มีองค์ความรู้ในชุมชน (ปราชญ์ชุมชน) และผู้นำที่เป็นผู้บริหารของชุมชน เป็นต้น

พี่เลี้ยงจะคอยติดตามการดำเนินงาน โดยให้คณะทำงานคอยรายงานผลการดำเนินงานตามบันไดผลลัพธ์
ถ้าการดำเนินงานมีปัญหาพี่เลี้ยงจะเข้าไปร่วมประชุม ประสานงาน สร้างความเข้าใจ ชี้วิธีการแก้ปัญหา
และให้ชุมชนเลือกแนวทางแก้ปัญหาเอง เช่น องค์ความรู้ที่หลากหลายในการปลูกผักจนไม่รู้จะใช้แนวทางไหน
องค์ความรู้ด้านการใช้ปุ๋ยธรรมชาติที่หลากหลาย

YSF	เกษตรกรอำเภอ	สวพ.6	พด.	ท้องถิ่น	ท้องที่	รพ.สต.	มหาวิทยาลัย	เป้าหมาย
☆	☆	☆		★	★			Std" GAP
☆	☆		☆	★	★	☆		ผัก ผลไม้ปลอดภัย

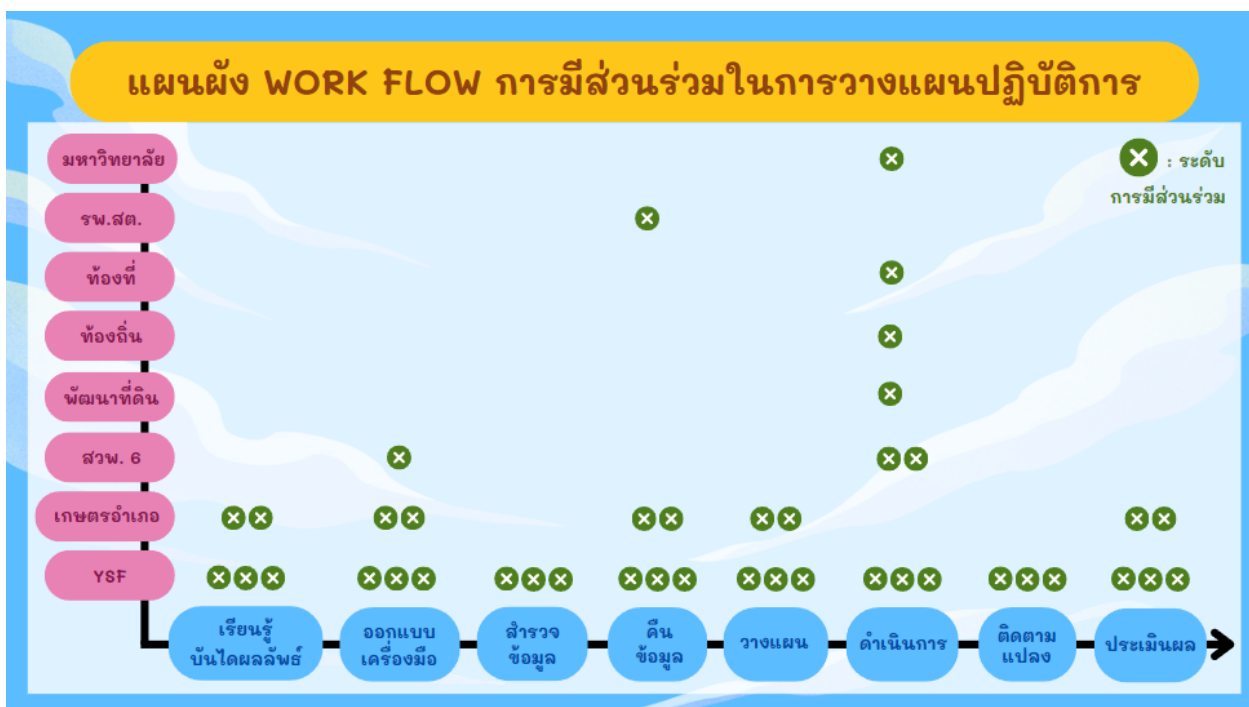
หมายเหตุ : ☆ กลไกหลัก ★ กลไกสนับสนุน/อำนวยความสะดวก

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่า ในแต่ละเป้าหมายจะมีหน่วยงานภาคีเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของสนับสนุนที่แตกต่างกันไปตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานนั้น โดยทำหน้าที่เป็นกลไกหลักและกลไกสนับสนุน/อำนวยความสะดวก โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านจะอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการประชุม ทั้งอุปกรณ์และสถานที่ประชุม ส่วนหน่วยงานที่เป็นกลไกหลักจะสนับสนุนกิจกรรมเพื่อเป้าหมายที่สอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ

YSF	เกษตรกรอำเภอ	สวพ.6	พด.	ท้องถิ่น	ท้องที่	รพ.สต.	มหาวิทยาลัย	กิจกรรม
♡	♡							เรียนรู้บันได ผลลัพธ์
♡	♡	♡						ออกแบบเครื่องมือ เก็บข้อมูล
♡								สำรวจข้อมูล
♡	♡					♡		คืนข้อมูล
♡	♡							วางแผน
♡		♡	♡	♡	♡		♡	ดำเนินการ
♡	♡							ประเมินผล
♡								ติดตามแปลง

จากตารางที่ 5 จะเห็นว่า ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนแตกต่างกันไป โดยมีเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เป็นผู้ดำเนินการหลักทุกกิจกรรม โดยมีหน่วยงานเข้ามามีส่วนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่ต่างกันไปตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานนั้น ๆ

โดยมีภาคีต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติการ ดังแผนผัง Work Flow ต่อไปนี้

ภาพที่ 5 แผนผัง Work Flow การมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา การพัฒนาและขยายผลยุทธศาสตร์จังหวัดประเด็นอาหารปลอดภัยจังหวัดจันทบุรี ที่มี Young Smart Farmer เป็นแกนกลาง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การดำเนินโครงการให้เกิดความสำเร็จของโครงการจากการเข้าดำเนินโครงการพบว่า โครงการที่ดำเนินการอยู่มีแนวโน้มในการเกิดความสำเร็จตามโมเดล โดยสาเหตุที่ก่อให้เกิดความสำเร็จได้แก่

- 1) ค่าเป้าหมายของโครงการที่ชัดเจน ไม่ซับซ้อน ไม่ยากและง่ายเกินไป
- 2) คณะทำงานในพื้นที่ โดยคณะทำงานต้องเลือกบุคคลที่เป็นที่รู้จักและยอมรับจากคนในชุมชน มีบทบาทที่ชัดเจนต่อชุมชน จึงจะสามารถเชื่อมต่อ ประสานงาน กระจายค่าเป้าหมายถึงขั้นระดับปฏิบัติการได้
- 3) ความเอาใจใส่และการสร้างความเข้าใจติดตาม ประเมินผลของพี่เลี้ยง เพื่อให้เป้าหมายยังคงชัดเจน ต้องมีความอดทน มุ่งมั่น ตั้งใจ และดำเนินการต่อเนื่อง
- 4) ปัจจัยเกื้อหนุนอื่นๆ ได้แก่ แหล่งน้ำในชุมชน องค์ความรู้ในการเพาะปลูกผักปลอดภัย การผู้นำในการเริ่มต้นและสาธิต รวมทั้งกำลังใจ จิตวิทยาของทีมทำงานที่คอยประคับประคองให้โครงการเดินหน้า ได้อย่างสำเร็จ

2. การทำการเกษตรเพาะปลูกพืชในอดีต ที่ต้องอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศ (ธรรมชาติ) เป็นหลัก ให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีองค์ความรู้หลายด้านประกอบกัน ทั้งในด้านตัวเกษตรกรเอง ต้องมีความอดทน มุ่งมั่น ตั้งใจ เนื่องจากต้องใช้เวลานานกว่าจะเห็นผล ด้านพื้นที่ที่จะทำการเกษตรต้องมีความเหมาะสม สภาพพื้นที่ต้องมีพื้นที่ราบ มีแหล่งน้ำธรรมชาติ มีแหล่งน้ำที่เกิดจากโครงการรัฐ มีพื้นที่สำหรับจัดสร้างแหล่งน้ำในพื้นที่เกษตรของตนเอง สภาพสังคมที่มีวัฒนธรรมไทยชนบท มีความรักสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เป็นปัจจัยที่เอื้อให้โครงการ ฯ ประสบความสำเร็จสูง โดยจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือ การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งปราชญ์ คนต่างวัยที่มีประสบการณ์ คนรุ่นใหม่ที่มีองค์ความรู้เชิงวิชาการ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สภาพครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยว (เมื่อบุตร แต่งงาน พ่อแม่มักจะแบ่งที่ดินออกเป็นแปลงๆ มอบให้บุตรแต่ละคน ทำให้เกิดครอบครัวใหม่ ที่ไม่ได้อยู่ร่วมกับพ่อแม่) ซึ่งเอื้อให้เกิดความคิดในการทำเกษตรแบบใหม่ ๆ ตามความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคน

3. การได้มาของคณะทำงาน ที่มีความหลากหลายในองค์ความรู้ ความสามารถและ ทักษะต่าง ๆ มีกระบวนการทำงานที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ ออกแบบ วางแผนปฏิบัติการอย่างแท้จริง จะทำให้เกิดการให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน การมีภาคีปฏิบัติการที่มีส่วนสำคัญในความสำเร็จ รวมทั้ง พี่เลี้ยงต้องมีความเข้าใจในการดำเนินโครงการอย่างถ่องแท้ เนื่องจากต้องมีส่วนในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ คณะทำงานตลอดการดำเนินโครงการโดยไม่ก้าวก่ายการทำงานของคณะทำงาน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2560. แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการเกษตรระยะ 20 ปี (2560-2579)

และแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (2560-2564). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทนิเวศรรดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด

_____. 2563ก. Young Smart Farmer อนาคตและทิศทางภาคเกษตรไทย เล่ม 4.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

_____. 2563ข. การพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย. กรุงเทพฯ : จาก

<https://k-station.doae.go.th/?p=1339>

_____. 2565ก. แนวทางการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ 2566.

กรุงเทพฯ : บริษัท นิเวศรรดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด.

_____. 2566. โครงการสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและผลิตสื่อในงานส่งเสริมการเกษตร ปี 2566.

วารสารส่งเสริมการเกษตร ปีที่ 56. ฉบับที่ 307. 14-17.

น้ำทิพย์ วิภาวิน, น. 2558. เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย. วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.

ฉบับที่ 2. 119-127.

สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี. 2566. ข้อมูลศูนย์บ่มเพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer

จังหวัดจันทบุรี. จังหวัดจันทบุรี. (อัดสำเนา)

สำนักงานเกษตรจังหวัดจันทบุรี. 2566. ข้อมูลเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer

จังหวัดจันทบุรี. จังหวัดจันทบุรี. (อัดสำเนา)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2564. วิทย์พลิกชุมชน. ปทุมธานี :

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.

สุรินทร์ ยอดคำแพง. 2561. แนวทางการสร้างเครือข่ายการให้บริการช่วยเหลือสนับสนุน นักศึกษา

ที่มีความพิการเรียนรวมในระดับอุดมศึกษา. สืบค้น 10 สิงหาคม 2566. จาก

<http://cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/1273>

ภาคผนวก

ภาพบรรยากาศการจัดเวทีประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจบนไต่อผลลัพธ์การดำเนินงาน

ภาพบรรยากาศการจัดเวทีประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

ภาพบรรยากาศการจัดเวทีพัฒนาและขยายผลองค์ความรู้

ภาพบรรยากาศ การติดตามแปลง เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ

ภาพบรรยากาศ เวทีคืนข้อมูลและสรุปผล

ภาพบรรยากาศ เวทีการส่งมอบโมเดลเพื่อการขยายผล
ให้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี และหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

